

Universitätsbibliothek Wuppertal

Quatuor D. N. Jesu Christi Euangeliorum Versiones per antiquæ duæ, Gothica scil. et Anglo-Saxonica

Junius, Franciscus

Dordrecht, 1665

IV. Interpretis Anglo-Saxonici, atque etiam librariorum, hallucinationes
quædam variationésque, quibus ut plurimùm temerè disceditur à vulgatâ
Latina versione.

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-702](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-702)

menigo. manegu. mænegu. menegu. mænigu. menigu. manige. manegeo.
 mænigeo. menegeo. mænigeo. mænigeo. menigeo. *Diversitatem non mi-
 nori admiratione (dicamne, an risu?) excipiendam animadverti in quibusdam vocibus,
 pro quatuor codicum numero, quadrifariam uno eodemq; loco exaratis. Exem-
 pli gratiâ, pro Lat. Fódit habet cod. O. Dielf. C. Dealp. B. Delp. & H. Dalp.
 Matth. xxv, 18. Ita, Pascentes transfertur in cod. O. Læpembe. in C. Læp-
 pizende. in B. Læpizende. atque in H. Læpizende. Mar. v, 11. Sed & Ic
 puppe in O. Ic peoppe in C. Ic pyppe in B. ac Ic peppe in cod. H. habetur pro
 Ejciam; Job. vi, 37. &c. Trivialia quidem hæc sunt; sed quæ tamen phi-
 losaxonibus suppeditabunt Specimen variantium quoque scriptio-
 num, quæ passim in-
 veniuntur in vetustis Saxonum nostrorum monumentis. Levibus hisce finem
 imponet gravissimi Quintiliani sententia, Verùm orthographia quoque consuetudini
 servit, ideoque sæpe mutata est; Instit. orat. lib. I. cap. 12. Et paulò post; Fortasse
 enim sicut scribebant, loquebantur. Addo; Et sicut loquebantur majores nostri,
 vocésq; suas variè pronunciabant; ita easdem, jam tum incultas, diversè admodum
 scriptis mandabant. Dum sermo erat legum experts, & scribæ quoque habebantur
 exleges: quilibet enim sibi canonas orthographicos pro suo arbitrio impunè finge-
 bat.*

I V.

*Interpretis ANGLLO-SAXONICI, atque etiam
 librariorum, hallucinationes quædam variationésque, quibus
 ut plurimum temerè disceditur à vulgatâ LATINA Versione.*

Superioribus Capitibus spe nostrâ diutiùs immorati sumus: quæ itaque
 nunc reliqua sunt, in pauciora contrahere, nûsq; hinc protinus expedire
 decrevimus. In his quoque secuturi sumus Evangelistarum ordinem.
 MATTH. xvii, 20. Forþ hýpa ungeleapfulnerre. i. e. Prop-
 ter incredulitatem eorum; vulg. Lat. vestram. Conf. Matth. xiii, 58. & Mar.
 xvi, 14. NYRA videtur extra Textum eliminâsse Coppe: IBID. versu 27.
 þu fintryt ænne pecg. vulg. Lat. Invenies staterem. Interpres haud dubiè lege-
 bat Stateram pro Staterem: nam In stateris (Gr. ἑρ ζωσῆς) transfertur On pegum.
 Psal. Lxi, 9. Est igitur PELĪ idem quod Lat. Statera. In Glossâ Aldredi
 occurrunt, Invenies staterem. Ðu onþinder þ begetter staterem. þ þær feorþ
 tþrymer þ uni:.

MATTH. XIX, 20. A juventute meâ desideratur in Saxonica Versione. De hac clausulâ sic Lucas Brugensis: Illud à juventute meâ, Epanorthotes sentit huc additum ex Marco & Lucâ. Nam quanquam Græca Syrâq; illud, non minùs secundùm Marcum & Lucam, legant: Latina tamen exemplaria antiqua docere intelligit illud Græcè secundùm Matthæum Interpreti non lectum, nec Latinè proinde datum fuisse: ut certè etiam nostra antiqua Manuscripta illud omittunt. *IBID. versu 25.* Ðpa mæg þij zehealban. i. e. Quis potest hoc servare? *Vulg. Lat. habet* Quis poterit salvus esse? *Forsan Interp. pro* Servari alicubi legerit Servare. *Conf. Mar. x, 26. & Luc. xviii, 26. sed præcipuè Matth. xix, 20. quò fortasse respexit quicumque hujus þij zehealban extitit auctor.*

MATTH. XXI, 5. Secgað heahnesse dehter. *Lat. Dicite filia Sion. ÐEAÐNESSE est* Sublimitas, altitudo, fastigium, pinnaculum, &c. *Consule Luc. II, 14. Mar. xi, 10. Matth. xxi, 9. & Matth. iv, 5. item Mar. xiii, 27. Hinc Ðtefn pær on hehnýrre gehýned occurrit pro* Vox in Ramâ audita est; *Matth. II, 18. sicq; in vetustâ Farmenni Glossâ Saxonica.* Hebraicum קָרָה, *inquit Hieronymus, tam* Aquila, quàm Symmachus & Theodotio, *Excelsum* five *Sublime* interpretati sunt; *Comment. in Ezech. xvi, 24. Et ipse Hieronymus, in Comment. ad Matth. II, 18. his verbis idem confirmat, Rama Excelsum* interpretatur. *SION* quinque modis exprimitur ab Interpretib. *Psalorum Davidis Saxonice: quod indicatur in seqq. exemplis.* [I] Descendit in montem Sion transfertur, *Adune artah on munte Sion. Psal. cxxxii, 3. & alibi non semel.* [II] De zecear munt þære dune ponitur pro *Elegit montem Sion; Psal. lxxvii, 74. sicq; aliàs.* [III] Qui habitat in Sion redditur, *in cod. Collegii Trin. Cantabr. per Ðe þe earðað on berceapodnyrre. Psal. ix, 11.* [IV] Mittat tibi auxilium de Sion vertitur, *De arende Ðe fultum of heahnýrre. Psal. xix, 2. qualem in isthoc Matthæi loco Versionem quoque habemus.* [V] In portis filia Sion transponitur *On gatum dohtpa gelaðunga. Psal. lxxii, 28. In hisce describendis videor mihi Saxonice representasse Hieronymi illa, quæ itidem lego in Comment. in Ezech. xx, 40. scil. MONTEM SION aut ECCLESIAM intelligimus, quæ interpretatur SPECULA, & in ALTITUDE sanctorum dogmatum constituta est: aut ipsum Dominum &c. Nam præterquam quòd Sion transcribatur Saxonice Sion (ut etiam Job. xii, 15.) Mons quoque Saxonibus est Dun. & Ecclesia iisdem Gelaðunga dicitur; ita Specula, vel Speculatio, appellari potest Berceapodnyrre. & Altitudo commodissime nuncupatur heahnýrre. De vocis Sion significatione sic porro Hieronymus: Sion arx Specula (cui convenit Eusebii Συμμηχου) interpretatur; *Comment. in Jer. vi, 2. Nec multo aliter Augustinus (de Genesi contra Manich. lib. II. cap. 10.) cujus verba sunt, Sion, quam-**

vis sit mons in terrâ, Speculationem tamen significat: &c. Sicq; iterum, Civitas regis magni, ipsa est Sion spiritualiter: quod nomen Latine interpretatum Speculatio est. Speculatur enim futuri seculi magnum bonum: quoniam illuc dirigitur ejus intentio; *Aug. de civ. Dei, lib. xvii. cap. 16. Huc itaque respexisse videtur Interp. Anglo-Saxonicus.* Sion autem, quantum ego hæc scribens video, dicebatur Specula, quod **הַצִּיּוֹן לְךָ צִיּוֹן** (*Fer. xxxi, 21.*) transferatur in vulg. *Lat. Versione*, Statue tibi speculam; *Gr. Lxx. Στήλον Ἐκείνου, Σιών* sic quoque *Interp. Arabs.* Consulatur autem Schindleri *Lex. in צון* nec non *Isa. xl, 9. & Fer. iv, 6.* Alii Sion potius dictum putant à Siccitate, quia **צִיּוֹן** Siccitatem, locum aridum vel sitim significat *Isa. xxv, 5. & xxxii, 2.* **IBID.**

*versu 21. Ahepe þe upp 7 feall innan þa 7æ. i. e. Attolle te, & cade in mare; vulg. Lat. Tolle, & jacta te in mare. Interp. videtur legisse Tolle te; sic enim de hac lectione Luc. Brugensis: Tolle & jacta te in mare] Ita vulgò legitur: quam lectionem esse depravatam, quanquam citra detrimentum sententiæ, legendumq; Imperativis passivis Tollere & jactare in mare, non solum Græca loquuntur, sed & similia loca Mar. xi, 23. & Luc. xvii, 6. Quamvis ergo non suppetant exemplaria quæ scribant Tollere & jactare; tamen res est adeo clara, judicio Epanorthotæ, hanc esse Interpretis scripturam, ut sine difficultate in Textum recipiendam putet, annotans literam r mutatam esse in t, ubi legitur Tolle te. Hæc Lucas Brug. in var. lect. Lat. N. Testamenti. **IBID. versu 43.** Eop byð æt bþoden Godes rice. 7 byð geƿeald þæne þeode þe hƿ eapnað. vulg. Lat. Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ejus. Ubi þe hƿ eapnað tantundem, ni fallor, valet ac Qui eum merentur. Nam hƿƿ fanðigende est Tentantes eum; *Mar. x, 2. & EARNIAN. sive ge-eapnian. significat Mereri; mercede, præmio, laborum fructu se dignum præstare: Anglice to Earn.* Diversitas isthæc cognationem habet cum illo, quod lego in Prologo *Regulæ Benedictinæ, Ut mereamur eum, qui nos vocavit, in regno suo videre; quod à Paraphraſte Saxonico redditur, — þe ge-eapnian þ þe hine. þe uƿ to þam pege zelaðode. on hƿ rice geƿeon móton: Hujus etiam Regulæ Interp. Theotiscus, teste Kerone Monacho S. Galli, pro Mereamur pari sorte posuit Bearneem: unde Francicum Arnunc Meritum denotat; itémque Saxonicum Eapnungæ: Deþ þancti Luðbephter eapnunga est Propter meritum S. Cuthberti, in ipsâ coronide vetustissimi codicis Evangelici, quem Glossis perpetuis Aldredus Presbyter interlineavit.**

MATTH. xxiv, 15. Þonne ge geƿeoð þa unƿcununge þæne topoppennyrre þe se ƿtega gecƿæð Daniel. þa he ƿtoð on halgƿe ƿtope. vulg. Lat. Cum ergo videritis abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele prophetâ, stantem in loco sancto. *Interp. noster, opinor, legebat stante pro stantem:*

nam *He* ꝥꝥob videtur referri ad Danielem. Si enim Antecedens esset unꝥcununge. dicendum esset *heo. non he.* ut *Mar. XIII, 14.* Hic obiter monendi sunt *þi-*
losaxones, qui legunt *Se* ꝥitega ꝥeꝥꝥæð Daniel pro Dixit Daniel propheta, *ne in*
hujusmodi locutionibus Interpretem nostrum oscitantia, aut interpretationem ejus te-
merè insimulent inconditæ atque rudissimæ structuræ. Certè insolitæ hujus constru-
 ctionis exempla afferri quoque possunt è reliquis Evangelistis. Nam *Mar. VI, 17.*
 Propter Herodiadem uxorem Philippi fratris sui, redditur *Fop* þæpe *Herodiadij-*
can hꝥ ꝥꝥoþꝥꝥ lare Philippur. *i. e.* Propter Herodiadem fratris viduam Philippi.
 Et statim, versu 24. Caput Johannis Baptistæ, *vertitur per* Iohannes heafob þæꝥ
 Fulluhteþeꝥ. *q. d.* Johannis caput Baptistæ. Sic, *Lucæ III, 4.* legimus *On*
Iraieꝥ bec þæꝥ ꝥitegan. *ad verbum,* In *Isaia* libro prophetæ, pro In libro *Isaia*
 prophetæ. Et postea, cap. VII, 33. Iohannes com se Fulluhteþe occurrit pro
 Venit Johannes Baptista. Denique, *Job. I, 40.* Andreas frater Simonis Petri
 transferuntur *Anþþear* Simoner *þꝥoþꝥꝥ* *Petþeꝥ.* *q. d.* Andreas Simonis frater
 Petri: quæ incautum lectorem facillimè poterint seducere. Hæc itaque de Sub-
 stantivorum nominum per Appositionem convenientium disjunctione in nostro Saxo-
 nismo, semel monere placuit; nequis imprudens, ac majoribus intentus, in hisce mi-
 nutiis turpiter hallucinetur. Atque hæcenus paulò laxiùs illustravimus hujus etiam
 classis Observata in Evangelia Anglo-Saxonica. Cætera, pro paucarum, quæ super-
 sunt, paginarum horarúmque; ratione, delibare, quàm possumus compendiosè, conabimur.

MATTH. XXVI, 14. Iudas se *þiþeꝥꝥaca.* vulg. Lat. Judas Iscariotes.
þiþeꝥꝥaca aliquando denotat Contradictorem: ut, Contradicit Cæsari,
 Saxonice redditur *Yꝥ* þæꝥ *Lareþeꝥ* *þiþeꝥꝥaca.* *Job. XIX, 12.* Aliquando Apo-
 statam significat: unde *Withersake*, Apostata, legitur in antiquo quodam Glossario
 (è *vett. LL. Saxonice excerpto*) quod publicum fecit *Abr. Whelocus.* Glossator,
 opinor, ob oculos habuit *LL. politicas Canuti R. nam §. 4.* lego se *beodað* þ *þiþeꝥ-*
racan ꝥ *utlagan* *Godeꝥ* ꝥ *manna.* oꝥ *eapbe* *geþitan:* Conf. *Chronicon Jo-*
Bremtoni, col. 923. initio. Huic planè consentaneum est illud *Mar. XIV, 10.*
 Ða Iudas Scarioth. þ *Yꝥ* *þiþeꝥꝥaca.* *i. e.* Tum Judas Scariotes (vel Iscariotes)
 hoc est, vel *q. d.* *þiþeꝥꝥaca:* At quomodo Judæ proditoris cognomen ritè trans-
 ferri potest per *þiþeꝥꝥaca.* ego profectò nondum didici. *IBID. versu 29.* Oꝥ
 þꝥꝥꝥꝥ eopþlican pine. *i. e.* De hoc vino terreno: vulg. Lat. De hoc genimine
 vitis. *IBID. versu 56.* Halgan geþittu. *i. e.* Sacræ scripturæ. vulg. Lat.
 Scripturæ tantùm habet. Idem occurrit *Mar. XII, 24.* & *Job. X, 35.* & XVII,
 12. & XIX, 24, 28. & XX, 9.

MATTH. XXVII, 7. Pro Lat. Consilio autem inito, emerunt ex illis agrum
 figuli, habetur in *Versione Sax.* *hꝥꝥ* *poþhton* þa *gemot.* and *þmeadon* hu *hꝥꝥ*
þeoltbon þæꝥ *hælender* *þuꝥð* *ateon.* þa *gebohton* hꝥꝥ *ænne* *æceꝥ* *mid* þam
 þeo

þeo tigel-pÿphæna. Ubi adduntur 7 7meabon &c. i. e. Et meditabantur, vel disceptabant, quomodo disponerent Domini pretium; item, Mib þam þeo. i. e. Cum pecuniâ. **ÐMÆADE** (in H. Ðmæzbe) reperitur Luc. IX, 9. **FEO**, vel Feoh. idem est cum Got. **FΛIHN**: fia. i. Pecunia: quia Pecunia dicitur à Pecude; vett. LL. Fris. pag. 12. Consule Cl. Junii Glossarium Got. in **FΛIHN**: Porrò, illud Tigel-pÿphæna non regitur à þeo. sed ab æcep. de quâ inusitatâ, confusâ ac fraudulentâ constructione modò diximus ad Matth. XXIV, 15.

MAR. II, 15. Pro Lat. Erant enim multi qui sequebantur eum. [16.] Et Scribæ & Pharisei videntes quia manducaret &c. legimus Saxonice, Ðoðlice manega. þa þe him fÿlizon. pæpon [16.] Boceþar 7 Fapisei. 7 cÿædon. pÿtoðlice he yt &c. q. d. Multi enim, qui eum sequebantur, erant Scribæ & Pharisei: & dicebant, Profectò manducat ille &c. Ante cÿædon videtur inserendum esse hÿz. ut statim hoc ipso versu. Sed locus est planè depravatus.

MAR. III, 29. Qui autem blasphemaverit in Spiritum sanctum, vertuntur Saxonice Ðoðlice ic eop recge. Se þone halzan Gært býrmenað. q. d. Ego autem dico vobis, vel Amen dico vobis, Qui &c. Hujusmodi assumenta, cujusvis observationi obvia, posthac præteribo.

MAR. IV, 26. Spÿlce man puppe zòb ræb on hÿr lanb. 7 ræpe. vulg. Lat. Quemadmodum si homo jaciat sementem in terram, [27.] Et dormiat. Interp. Sax. addidit zòb. i. e. bonam (de quo vide Matth. XIII, 24.) & pro dormiat substituit ræpe. q. d. seminet. Fortè librarius dormitans, pro rlepe. i. ræpe. scripsit ræpe.

MAR. V, 7. Gala mæpa hælenb. Godeþ funu. vulg. Lat. Jesu filii Dei altissimi. Puto Interpretem Saxonicum pro altissimi, legisse altissime. Conf. Luc.

VII, 28. **IBID. versu 22.** þa com sum of heah-geþammunzgun. & in Aldredi Glossâ, — sum monn of heh-þomnunzgun. vulg. Lat. Venit quidam de archifynagogis. Interp. noster de locis dictum autumavit, quod de personis erat intelligendum. **HEAH-GEÐAMNUNGE** significat Archifynagogam (si sic dicere liceat) vel Synagogam excellam, aut supremam: ut Heah-þeþl ylþpan est Cathedra seniorum; **Psal. CVI** (secundum Lat.) versu 32. Sed Archifynagogus transfertur propriè per þæpe geþammunzge ealþop. q. d. Synagogæ princeps, sive præfectus; **Luc. VIII, 41.** aut etiam per Heah-ealþep. ut mox **Mar. V, 38.** Eidem offensaculo inpegit iterum Interp. in hoc Marci cap. V. versu 25. **IBID. ver. 40.** In-eodon rupiende þar þæt mæben þæs. q. d. Ingredebantur silentes ubi puella erat: vulg. Lat. Ingredditur ubi puella erat jacens. Ni fallit conjectura, Interp. legebat tacens pro jacens.

MAR. VI, 17. For þæpe Depobriabÿrcan hÿr bpoðop lape Philippus. i. e. Prop-

Propter Herodiadem viduam fratris sui Philippi: *vulg. Lat.* Propter Herodiadem uxorem &c. L A F A sunt Reliquiæ: ut, *Hiç namon þara hlafa 7 rixa lafa.* (Gothus diceret **ΛΛΙΒΞΣ.** ut Mar. VIII, 8.) i. e. Subtulerunt panum ac piscium reliquias; *infra versu 43.* Unde lafe beon est Superesse. Et Ic beo to lafe ponitur pro Resto; Gram. *Alfrici, pag. 25.* Sic, ejusdem Grammaticæ pag. 11. Superstes redditur per Laf oððe ofeplibbende: Atque hinc Vidua vocatur Lafe. cui apprimè convenit Anglicum **Relict** / eodem sensu usurpatum. Si uxorem exprimere vellet Saxo, dicendum esset For hÿ broður piçe. ut Luc. III, 19. De Herodiadis viduitate aliter atque aliter sentiunt tam veteres quàm neoterici. Commentariorum scriptores sunt consulendi. Nos jam nunc vehementer protrudit Operarum importunitas. *IBID. versu 20.* And he heold hine on cpeaptepe. 7 he gehÿrðe þ he þela punþra porhte. *vulg. Lat.* Et custodiebat eum, & audito eo multa faciebat. *Saxonica sonant,* Et custodiebat eum in carcere, & audiebat quòd multa fecerat miracula: quæ postrema verba inconsideratè proferre dicta sunt de Johanne Baptistâ, qui signum dicitur nullum fecisse; Job. x, 41.

MAR. XI, 6. þa cƿædon hiç. ƿpa se hælenð unc beað. *vulg. Lat.* Qui dixerunt eis, sicut præceperat illis Jesus. *Saxonica sonant* — sicut præceperat nobis duobus Jesus: sed quæ ad hunc locum non bene quadrant. *UNE* Duale esse Personæ primæ indicaverunt Observationes nostræ in Versionem Gothicam, ad Mar. I, 17. Sed de tertiæ Personæ Dualibus nihil à nobis est hæctenus compertum. Nostris inceptis addant peritiores. Certè Gothicus Interp. hic posuit **iψ eis ueφnn an im sylsye anlabanψ im iesns.** pro Gr. οἱ δὲ εἶπον αὐτοῖς ἑσθλὸς ἐστὶν αὐτοῦ (αὐτοῖς, in tribus codd. MSS. at in cod. Bezae vetustissimo reperitur εἰσὶν αὐτοῖς, pro ἐστὶν αὐτοῦ) ὁ Ἰησοῦς. Ubi tam Plurale quàm Duale illis effertur per **im**: Conf. Textum Sax. Mar. XVI, 12. *IBID. versu 13.* Soðlice hit ƿæf þæf ƿic-ƿreoper tuma. i. e. Erat enim tempus fici: *vulg. Lat.* Non enim erat tempus ficorum; quæ ex diametro inter se pugnant. Nescio an scriba pro næf. non erat, oscitanter exarauerit ƿæf. erat; an verò Interp. temerè rejecerit Negativum non: quòd ipsi forsàn iniquum, aut saltem indecorum videretur, sicut esse maledictionis icthi sideratam propter infæcunditatem siue ἀνεργίαν, etiam tunc quum non aderat tempus ficuum. Post omnes omnium hujus nodi solutiones, legantur doctissimi Johannis Lightfooti, viri in Talmudicis exercitatissimi, horæ Hebraicæ in Matth. XXI, 19.

MAR. XIV, 14. þƿap iƿ min çÿr-ħuƿ. 7 min çeneopð. *vulg. Lat.* Ubi est refectio mea? In quæ verba sic Luc. Brugenſis: A quibusdam libris additur & diversorium meum, quod ex Lucâ huc transcriptit sciolus, ignorans ejusdem rei alteram esse interpretationem. Hanc tamen qualemcunque transcriptionem noſter haud dubiè imitatus est Interpres. *IBID. versu 35.* Ħiç hit beon mihte. þ he

þ he on þære tide fram hým Ʒepte. *vulg. Lat.* Si fieri posset, transfiret ab eo hora. *Versionis hujus Anglo-Saxonice auctor ob oculos habebat horâ, in casu sexto; pro hora, in primo: sonant enim Saxonica, — ut eâ horâ ab illo transfiret ille.*

MAR. XVI, 8. 7 þæpon afæpebe þop þære Ʒeryhte (*sic codd. C. & B. at ceteri habent rýhðe*) þe hi Ʒerapon. *i. e.* Et perterrefacti erant ob visionem, quam viderant: *vulg. Lat.* Invalerat enim eos tremor & pavor. *In Textu parallelo, Luc. XXIV, 23. extant hiƷ comon 7 þædun þ hiƷ Ʒerapun engla Ʒerýhðe. Lat. Venerunt, dicentes se etiam visionem angelorum vidisse.*

LUC. I, 5. Of Abian tunc. *vulg. Lat.* De vice Abia. *Existimo Interpretem legisse vico pro vice. Conf. Mar. I, 38. & VI, 36, 56. & VIII, 26.*

LUC. II, 3. Anb ealle hi eodon. 7 rýndeplice þeþdon. *vulg. Lat.* Et ibant omnes, ut profiterentur singuli. *Interp. videtur in animo habuisse — & proficiscerentur, vel ut proficiscerentur, singuli. Sax. Fapan nusquam non respondet Latino Proficisci: ut, Matth. XXV, 14, 15. &c.*

LUC. V, 38. Þonne beoð þa býtta Ʒehealdene. *vulg. Lat.* Et utraque conservantur. *Prius diximus (in classe I. Observ. Sax. ad Mar. II, 22.) aut Interpretem hie legisse Utres pro Utraque; aut librarium, pro Butu. scripsisse Býtta.*

LUC. VI, 22. Þonne eop men — ehtað. *i. e.* Cùm homines — persecuti vos fuerint: *vulg. Lat.* Cùm homines seperaverint vos. *Conf. Matth. V, 11. & Job. XV, 20. IBID. versu 27. Ac ic eop recge. þopþam þe Ʒe Ʒehýnað. vulg. Lat. Sed dico vobis, qui auditis. Interp. pro qui ob oculos habuit quia, quod interdum vertitur þopþam þe: IBID. versu 47. Ic him ætýpe. Ostendam illi: vulg. Lat. Ostendam vobis. Neminem video Saxoni hac in re suffragantem.*

LUC. VII, 24. Hpi þeþde Ʒe on þeþtenne Ʒereon þ hpeod —. [25.] Ac hpi þeþde Ʒe to Ʒereonne þone man —. [26.] Ac hpi þeþde Ʒe þæne þitegan Ʒereon. *q. d.* [24.] Quid, *vel* quare, existis in desertum visuri arundinem —? [25.] Sed quid, *vel* quare, existis ad videndum hominem —? [26.] Sed quid, *vel* quare, existis visuri prophetam? *In vulg. Lat. Versione habetur interrogandi signum post videre, in tribus hisce versiculis: ut, Quid existis in desertum videre? &c. Ob interrogationis hujus notæ, ut credere par est, defectum, mirè vitiauit hunc locum Interp. Saxonicus: qui etiam Quid accepit pro Adverbio Cur, quare. Huc refer Matth. XI, 7, 8. locum nempe parall. in quo retentæ sunt veteris editionis interpunctiones; sed quæ nec sensui conveniunt, nec depravationi medentur.*

LUC. VIII, 23. Anb hiƷ þophtobon. *i. e.* Et timuerunt, *vel* timore obstupuerunt: *vulg. Lat.* Et complebantur, & periclitabantur. *In Farmenni Glossâ ad Matth. XIV, 27. habetur Ne þophtað Ʒe. pro Nolite timere: ac versu 30.*

pro Timuit ponitur Fpohrade. quod fortasse scribendum est Fophrade.

LUC. IX, 39. And hýne tÿpð 7rlit. i. e. Et infestat, vel dilacerat; & dilaniat, vel discerpit, eum: vulg. Lat. Et vix discedit dilanians eum. IBID. ver. 45. Da þohoton hÿg þÿr popð. q. d. Tum illi cogitabant verbum istud: nam Cogitavi vias est Ic þohote pegar. Psal. CXVIII (secundum Lat.) 59. Conf. Matth. I, 20. Vulg. Lat. Interp. habet At illi ignorabant verbum istud: nec aliter alii, quos consulo, omnes.

LUC. XII, 15. On gýtunge. i. e. In avaritiâ: vulg. Lat. In abundantia. Librarius hoc gýtunge videtur huc transcripsisse è lineâ precedenti. Lego in Aldredi Glossâ ad Luc. XVI, 11. Mammona. þ 17 Dipl gýtunge.

LUC. XV, 8. Ymbrÿtÿpð. q. d. Circumagitat. Fortè quoque hæc composita vox idem valet quod Belgica Omstooten/omwerpen/ &c. i. e. Prostertere, evertere: siquidem vereor nè Aldredus, ex cujus Glossâ hoc Ymbrÿtÿpð accepimus, pro Lat. Everrit legerit, cum aliis, Evertit. Certè omnes Versionis nostræ codd. exhibent Apent. i. e. Evertit: & pro Everrit domum habet recentior quædam Versio Anglica MS. à nobis antea laudata, Turneth up so doum hir hous; q. d. Evertit domum suam. Hoc mendum insigne altissimas in vulg. Lat. Versionis exemplaribus egit radices: quod in omnibus, inquit Erasmus, exempl. Latinis inolevit, etiam vetustissimis. Adeantur L. Brugensis var. lectiones Lat. N. Testamenti; item, D. Bernardi Tract. de gratiâ & lib. arbitrio; & neotericorum Annotationes ad hunc locum, passim.

LUC. XVI, 11. Ðæt copeji 7r. i. e. Quod vestrum est (ut versu proximo:) vulg. Lat. Quod verum est. Interp. itaque legebat Vestrum pro Verum. Vide L. Brugensem. IBID. versu 20. Spÿðe poppunbon. q. d. Gravissimè vulneratus: vulg. Lat. Ulceribus plenus. Vero non absimile est Versionis hujus Saxonice auctorem legisse Vulneribus pro Ulceribus, in hoc versu: sicuti pro Ulcera, in quibusdam vetustis libris, (ut testatur L. Brugensis) est Vulnera, in versu proxime sequente; ubi & noster habet punða. i. e. Vulnera. Conf. Psal. Sax. LXVIII, 31.

LUC. XIX, 48. Be hým gehÿpbe recgan. q. d. De illo audiebat ex aliorum relatu: vulg. Lat. Audiens illum. Vide Luc. XXIII, 8.

LUC. XXI, 4. Ðeoy pubepe þpohete of þam þe heo hæpbe. ealle hýne and hÿrene. q. d. Hæc vidua attulit, ex eo quod habuit, omnem victum suum: vulg. Lat. Hæc autem ex eo quod deest illi, omnem victum suum, quem habuit, misit. Conf. Mar. XII, 44.

LUC. XXII, 51. And þa he æthpan hÿr eape. he hit gehæbbe. i. e. Et cum tetigisset auriculam ejus, sanavit eam: vulg. Lat. — sanavit eum; nempe Malchum, cujus auricula fuerat amputata. Sic in Gr. Contextu legimus καὶ ἀψήκουσεν τὴν αὐρὴν αὐτοῦ, in Caldeæ αὐτὸν ἰσχυρῶς ἔσχευεν τὴν αὐρὴν αὐτοῦ. at in cod. illo Bezae vetustissimo reperiuntur seqq. Ἐκλήνας τὴν χεῖρα, ἠψήσεν αὐρὴν, καὶ ἀπεκλήσαν ἔσχευεν αὐρὴν.

JOH. II, 24. Ne Ʒerputelobe na —. q. d. Non manifestabat —: *vulg. Lat.* Non credebat —. *Vide Job. XIV, 21, 22.*

JOH. III, 33. Ʒob iƷ ƷoðƷærtnyƷ. i. e. Deus est veritas: *vulg. Lat.* Deus verax est. *Verax Saxonibus est ƷoðƷært. ut Psal. Sax. LXXXV, 14. Matth. XXII, 16. &c.*

JOH. VI, 30. HƷæt ðert þu to tacne. þ̅ pe Ʒereon Ʒ ƷelyƷon þ̅ þu hƷt ƷƷnce. *Acsi legisset Interp. Quod ergo tu facis signum, ut videamus & credamus, quod tu id operaris? pro Quod ergo tu facis signum, ut videamus & credamus tibi? quid operaris? Conf. Versionem Ethiopicam in Bibl. Polyglottis. IBID. versu 64. þa ƷelyƷendan. i. e. Credentes: vulg. Lat. Non credentes. Quædam mss. asserente L. Brugensi, auferunt negationem non. Consule eum.*

JOH. VII, 28. Ic hƷne can. Ʒ ƷƷf ic ƷecƷe þ̅ ic hƷne ne cunne. ic beo leaƷ Ʒ eop Ʒelic. i. e. Ego verò eum novi: & si dixero quod ipsum non nòrim, mendax ero & vobis similis. *Hoc additamentum habetur quoque in Versione quadam Anglicà ms. ante CCC. annos, nisi fallor, exarata; sed huc transfertur ex Job. VIII, 55.*

JOH. IX, 2. HƷæt ƷƷngode þer oððe hƷƷ maƷar. i. e. Quid peccavit hic, aut parentes ejus? *vulg. Lat. Quis peccavit, hic, aut parentes ejus? Nescio an Interp. viderit in suo exemplari Quid pro Quis, aut scriba incuriosus pro hƷpa exaraverit HƷæt:.*

JOH. XII, 35. Nu ƷƷt ƷƷ lƷtel leoht on eop. *vulg. Lat. Adhuc modicum, lumen in vobis est. Interpretem decepit ambiguitas vocis modicum, quam ille non Adverbialiter, ut debuit, sed Adjectivè sumpsit. Aliàs Adverb. Modicum transferri poterat per ƷehƷæbe tid. ut, Job. XIII, 33. aut per An lƷtel ƷƷƷt. ut, Job. XIV, 19. aut saltem per Ymbe alytel. vel lƷtel. ut, Job. XVI, 16, 17, 18, 19. In hoc ipso errore versatus est & Augustinus: quod constat ex ejus Exposit. in Job. Tract. LII. col. 381.*

JOH. XIV, 2. Ne Ʒæbe ic eop. hƷt ƷƷ lƷtelƷ pana þ̅ ic Ʒape —. i. e. si rectè capio, Non dixissem vobis, Parum abest quin, vel deest ut, vadam —: *vulg. Lat. Si quod minus dixissem vobis: Quia vado —. Verborum ordo manifestè turbatur: sed confusionis ratio non est adeò manifesta. IBID. versu 33. Ʒe habbað heƷƷe byƷðena. i. e. ad verb. Habebitis gravia onera (ut Matth. XXIII, 4.) vulg. Lat. Pressuram (Gr. Ʒλῖψ) habebitis. Pressura aliàs redditur OƷƷƷiccednyƷ. i. e. Oppressio; Luc. XXI, 23. & HefƷƷnyƷƷe. i. e. Mœstitia, tristitia; Job. XVI, 21. In Aldredi Glossis interlin. habentur HefƷƷnyƷƷe & OƷƷƷiðunƷe pro Pressura; ib. Job. XVI, 21. Atque in Glossis Odoeni pariter interlinearib. occurrit OƷƷƷiðnyƷƷe pro eodem, in isthoc Job. XVI, 33.*

JOH. XVIII, 28. þa Ʒelæðdon hi þænne Hælend to LaƷphan. i. e. Adduxerunt

runt ergo Jesum ad Caipham: *in vulg. Latinâ (à Romanis scil. correctoribus repurgatâ) est* — à Caiphâ. Multi libri antiqui, *inquit L. Brugensis*, legunt *ad Caipham*, qui vetus est error, quo etiam D. Augustinus, hunc locum tractans, falsus fuit. *Conf. Vallæ & Erasmi Annotata ad locum.*

JOH. XIX, 32. *And þræcon æper̃t ðær ꝛcean can þe mid þým ahanzen pær. q. d. Et primò fregerunt crura ejus, qui cum ipso crucifixus erat: vulg. Lat. Et quidem primi fregerunt crura, & alterius qui crucifixus est cum eo. IBID. versu 42. Forð ðæra Iudea geapcung. [forðdon neh] pær þa byrgene. Sic quidem hunc locum correximus, illis forðdon neh ab Aldredo Glossatore suppeditatis, ut conveniret Versioni vulg. Lat. Propter Parasceuen Judæorum, quia juxta erat monumentum. Omnes codd. Sax. unâ cum exemplari impresso, habent, Forðam þæra Iudea geapcung pær p̃ð þa byrgene. q. d. Propterea quòd Judæorum Parasceue erat juxta monumentum.*

*Sunt præterea in hac nostrâ Sax. Versione voces atque pbrases non pauca, quarum usus mihi quidem non usquequaque arridet. Discernant otio ac suppellectile literariâ abundantes, an commodè usurpentur. Hujusmodi sunt, Mine fugelaz. pro Altilia mea; Matth. XXII, 4. In Gl. Farmenni est Mine fœdel-fluglaz. in Versione Angl. ms. **þu volatilis**. Quære num Interpp. aliqui legerint Alites pro Altilia. Item, Ælþeodigne. pro Profelytum; Matth. XXIII, 15. Sic, Ne dýrezað. pro Blasphemat; Mar. II, 7. Et conf. Mar. VII, 22. & Luc. XXII, 65. Aliàs Dýrezan est Ineptire. Vide Luc. XXIV, 25. Sed pari prorsus ratione; þoppung est Deliramentum; Luc. XXIV, 11. & Blasphemia; Luc. V, 21. Sicque Byrmerian est Blasphemare; Mar. III, 28. itémq; Eludere; Mar. X, 34. De aliis vocabulis, quib. Saxones Blasphemiam exprimunt, consule Matth. XXVI, 65. Luc. XXI, 39. Job. X, 33, 36. Porro, Ne mýnga. pro Nè repetas (i. e. exigas); Luc. VI, 30. Góde pærtmar. pro Uberes fructus; Luc. XII, 16. Feðepe. pro Cautionem (i. e. tabulas, syngrapham); Luc. XVI, 6. Et versu 7. legitur Stazaz. pro Litteras, sive cautionem. Græcè utrobique est *γενημα*. & Cautio in Aldredi Glossis redditur Hleaz-geppit. q. d. Leaz-geppit. Pugillares. Denique, Hýr fædeþ. pro Pater ejus (i. e. Mendacii); Job. VIII, 44. Vide Interpp. Syrum ac Arabem, in Bibl. Londinensibus. Pær þe pe gehýrþon. pro Auditui nostro; Job. XII, 38. Gr. τῆ ἀκοῆς ἡμῶν. Islandicè Þorre Þredifun / Prædicationi nostræ; rectè. De Græci ἀκοῆς significatu consule Matth. IV, 24. & Gal. III, 5. Sed hæc longè plura sunt, quàm ut hic locum habere possint. Ut nihil dicam de redundantibus, itémq; defectivis aliquammultis, quæ hic quoque notare, esset sterilem cassúmque laborem suscipere.*

Mendæ, quas codicum MSS. collatorum subsidio repurgavimus sunt hujusmodi. Pro Yr-significante Est, substituimus è cod. C. Yr vulg. Lat. Manducatur; Matth.

IX, II. Pro *þær*. Erat, *suppeditarvit nobis idem cod. C. Nær. i. e.* Non erat; *Matth. xxii, 11. Rescripsimus, ex autoritate Glossarum Aldredi, þa eoþ pelizum. vulg. Lat. Væ vobis divitibus, pro þa eoþ pitegum. i. e. Væ vobis Prophetis; Luc. vi, 24. Pro hit æthpan. i. e. Tetigit illud, nempe vestimentum, seu vestimenti fimbriam; posuimus è cod. H. Þine æthpan (Got. **ATTAITXK IMMΛ**) Tetigit eum, scil. Christum; Luc. viii, 47. Expunximus Fopnumen (Luc. xiii, in fine versus 32.) in ejusq; locum, è *Glos. Aldredi, suffecimus Greendob: Interp. puto, legebat Consumor pro Consummor. Sed usus hujus Greendob. tam hoc in loco, quàm Job. xvii, 23. mihi parum placet. Habebatur in impresso exempl. Scýpic pro Vitulo; Luc. xv, 23. at nos, autoritate codicum C. B. & H. suffulti, scripsimus Stýpic. quod Gothis est STINK. Anglis Steer. Porrò, pro Menezu. q. d. Multitudines, posuimus Mæzenu. vulg. Lat. Virtutes; Mar. xiii, 25. Ubi Aldredi *Glos. habet Mæzna i mæhto. Interp. Gothicus MAHTEIS: Sic, pro Syððan rescripsimus Sýllað. (vulg. Lat. Tradentes) Luc. xxi, 12. Conf. Matth. x, 17, 19. & Mar. xiii, 9, 11. Atque pro þær acennedan supponitur þær an-cennedan. vulg. Lat. Unigeniti; Job. lli, 18. Vide vers. 16. Hujusmodi plura attigimus supra, pag. 493. Cætera hic adducere parum refert. Elegantiarum quoque segetem non ignobilem notavi in hac Versionum cognatarum bigâ: de quibus tamen tacere præstat, quàm pauca dicere. Conati sumus viam à dumis purgare, ut quilibet inoffensiore pede sibi flores colligat.***

Atque hæc sunt, Lector, quæ tumultuariò congesta, ac semel tantum raptimq; ut plurimum exarata, typographo frustatim tradidimus è vestigio imprimenda: adeo ut rarò licuit ad ea revisere quæ scripseramus, rariùs prospicere iis quæ deinceps erant scribenda. Siquis itaque preli expertus fuit importunitatem, næ ille de his nostris mitiùs judicabit. Non est dubium, quin in antiquatis corrigendis expolendisq; ipse sepiùs erraverim. Si verò à Deo Opt. Max. denuò concedatur facultas has literas, in quas nuper admodum atque obiter incidi, recognoscendi; dabitur quoque opportunitas ad limam revocandi hanc meam opellam, ejusq; cruda recoquendi consultiùs. Tu interim, mi Lector, *μὴ πωλο ἀπιστεῖν* atque hæc nostra tibi suspecta sunt, nisi accedant idoneis autoritatibus munita. Christiano certè homini longè eligibilis esse debet, ut errores sui ab aliis castigentur, quàm ut aliis præbeant ii novas errandi occasiones. Sed nolo prolixiori te Apologiâ obtundere. Nihil de stylo horridulo; nihil de Minutiarum jejuna, atque de omnium inæquabili tractatione sum porrò dicturus. Pudet enim profectò me toties excusasse, & piget toties mihi incubuisse excusandi necessitatem. Hisce duabus populorum jam tum recens è Paganismo electorum Versionibus Evangelicis finem imponent magni illius S. Scripturarum Interpretis, Hieronymi, verba; quæ hic subjicimus.